

Instytucjonalizacja obszarów metropolitalnych w Polsce

The institutionalization of metropolitan areas in Poland

Celem niniejszego artykułu jest analiza procesów instytucjonalizacji metropolii w Rzeczypospolitej Polskiej. Nie ulega bowiem wątpliwości, iż nawet wobec braku stosownych regulacji ustawowych do takich procesów dochodzi – są one bowiem spontaniczne i samorzutne, zachodzące asymetrycznie w różnych częściach kraju, podyktowane pragmatyzmem czy też wolą usprawnienia procesów wykonywania zadań publicznych i pozyskiwania dodatkowych środków finansowych na rozwój społeczności lokalnych.

The purpose of this article is to analyze the processes of institutionalizing metropolises in the Republic of Poland. There is no doubt that even in the lack of relevant statutory regulations, such processes occur – they are spontaneous and occurring asymmetrically in various parts of the country, dictated by pragmatism or the will to improve processes of performing public tasks and obtaining additional funds for the development of local communities.

Słowa kluczowe: metropolia, obszary metropolitalne w Polsce, instytucjonalizacja obszarów metropolitalnych

Keywords: metropolis, metropolitan areas in Poland, institutionalization of metropolitan areas

[■] adiunkt w Katedrze Geografii Społeczno-Ekonomicznej na Wydziale Oceanografii i Geografii Uniwersytetu Gdańskiego; prezes Zarządu Instytutu Metropolitalnego; adwokat

WSTĘP

Dokonując ustaleń terminologicznych w zakresie „instytucjonalizacji” należy mieć na względzie powszechne znaczenie tego pojęcia. Zgodnie ze słownikową definicją instytucjonalizować to: „nadawać czemuś formę, charakter instytucji, czynić coś instytucją”¹. Instytucjonalizacja jest więc swoistego rodzaju (stopniowalnym²) procesem, w ramach którego określony obiekt (przedmiot) uzyskuje wyraz, formę organizacyjną (i prawną) i strukturę – staje się „instytucją” w rozumieniu nauki o organizacji i kierowaniu (zarządzaniu). Nie wdając się w szczegółowe dywagacje w tym zakresie, za J. Zieleniewskim: „Rzeczy zorganizowane złożone z ludzi połączonych jakąś «wiązką» wspólnych celów wraz z zasobami, których ludzie ci używają w swym działaniu, nazywamy instytucjami”³. Warto uzupełnić wskazaną definicję cechą trwałości, co proponuje m.in. J. Kurnał: „Dodanie do prakseologicznego wymiaru istnienia instytucji (połączenie w zorganizowanym działaniu ludzi z aparaturą) warunku trwałości jej działania – poprzez odnawianie i powtarzanie tego działania – nadaje pojęciu instytucji bardziej realistyczny i pragmatyczny charakter”⁴. Instytucją jest więc zorganizowany zespół ludzi i zasobów, powołany do osiągnięcia określonych celów (zaspokaja-

nia potrzeb), na trwałe wpisujący się w istniejącą strukturę społeczne, gospodarcze lub administracyjne.

Tak rozumiana instytucjonalizacja zachodzi na różnych obszarach, w tym także i tych szczególnych, specyficznych ze względu na dynamikę, intensywność i zaawansowanie procesów urbanistycznych, określanych w prawie i nauce prawa mianem „obszarów metropolitalnych”. Pojęcie „obszar metropolitalny” odnosi się więc do terytorialnego i przestrzennego (geograficznego) wymiaru podmiotów o charakterze metropolitalnym, dlatego jest „areną” procesów instytucjonalizacji (w tym integracji i współpracy) jednostek samorządu lokalnego (przede wszystkim gmin, niekiedy także powiatów).

W literaturze przedmiotu pojawia się wiele terminów pełniących zbieżną funkcję. Zdaniem P. Śleszyńskiego „obszar metropolitalny” jest jedną z wielu konstrukcji terminologicznych opisujących strefę oddziaływania miasta. Terminami bliskoznacznymi są m.in. funkcjonalny obszar/region miejski, aglomeracja i zespół miejski, pole miejskie, obszar zurbanizowany czy strefa podmiejska⁵. To jednak obszar metropolitalny, za sprawą ustawodawcy, zyskał podstawowe znaczenie i wsześć, jak się wydaje, na stałe do prawniczej aparatury pojęciowo-termi-

¹ B. Dunaj (red.), *Popularny słownik języka polskiego*, Warszawa 2000, s. 188.

² Podkreślić trzeba, że instytucjonalizacja traktowana w kategoriach procesu ma stopniowalny charakter. Dają się wyróżnić różne stadia instytucjonalizacji, co w kontekście przedmiotu rozważań umożliwia dokonanie ogólnego podziału obszarów metropolitalnych na: (1) instytucjonalnie wykształcone (mające docelową, pożądaną, spełniającą funkcje formę organizacyjno-prawną) oraz (2) instytucjonalnie kształtujące się (będące przedmiotem organizacyjnych przeobrażeń; metropolie *in statu nascendi*).

³ J. Zieleniewski, *Organizacja i zarządzanie*, Warszawa 1969, s. 279.

⁴ J. Kurnał, *Zarys teorii organizacji i zarządzania*, Warszawa 1970, s. 10.

⁵ P. Śleszyński, *Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych stolic województw*, Przegląd Geograficzny 2013, nr 2, s. 176.

nologicznej⁶. W związku z czym, ze względu na dominującą rolę, utrwalone znaczenie i swoistą tradycję pojęciowo-terminologiczną w dalszej części pracy, w celu określenia terytorialnego i przestrzennego wymiaru podmiotu o charakterze metropolitalnym, wykorzystywane będzie wskazane pojęcie.

Wyrazem instytucjonalizacji obszarów metropolitalnych powinien być w pełni ukształtowany (prawnie, organizacyjnie, kadrowo, finansowo) podmiot o charakterze metropolitalnym – póki co są nim jednak organizacje prawa publicznego przybierające formę prawną:

- stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego (dalej zwane także: „stowarzyszeniami metropolitalnymi”),
- związku jednostek samorządu terytorialnego (dalej zwane: „związkami komunalnymi”),
- spółki prawa publicznego, a niekiedy dodatkowo

- Związku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (dalej zwane: „Związku ZIT”).

Wskazane organizacje nie są w pełni wykształconymi metropoliami – pomijając kwestie pozaprawne, zdecydowanie brakuje im „metropolitalnej” formy prawnej, która wzmocniłaby proces zarządzania obszarem metropolitalnym i koordynacji polityk lokalnych. Stanowią one jednak niewątpliwie metropolie *in statu nascendi* – w trakcie kształtowania się, i jako takie nie mogą być przez władzę państwową, w szczególności przez prawodawcę, pominięte w przyszłości, w procesie kształtowania i prowadzenia krajowej polityki metropolitalnej. W oparciu o istniejące struktury organizacyjne należy budować samorząd metropolitalny, czy to w postaci jednostki samorządu metropolitalnego, czy też związku metropolitalnego. Pojawienie się społeczności metropolitalnych, a następnie ich prawne upodmiotowienie poprzez wyposażenie

⁶ Prawodawca posłużył się terminem obszar metropolitalny po raz pierwszy w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jedn. Dz. U. z 2018, poz. 1945 ze zm.), gdzie w art. 2 pkt 2 uznał, że przez obszar metropolitalny należy rozumieć: „obszar wielkiego miasta oraz powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia, ustalony w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju”. Definicja ta obowiązywała jednak tylko do wejścia w życie ustawy z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 1295). Wówczas w to miejsce obszaru metropolitalnego pojawiły się „obszary funkcjonalne”, w tym „miejskie obszary funkcjonalne ośrodka wojewódzkiego”, zawłaszczające znaczenie omawianego pojęcia. Prawodawca posłużył się terminem „obszar metropolitalny” po raz drugi w uchylonej ustawie z dnia 9 października 2015 r. o związkach metropolitalnych (Dz. U., poz. 1890 ze zm., dalej jako: „u.z.m.”), a po raz trzeci w obecnie obowiązującej ustawie z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim (Dz. U., poz. 730, dalej jako: „u.z.m.w.ś.”). Zgodnie z art. 5 u.z.m.: „Za obszar metropolitalny w rozumieniu ustawy uznaje się spójną pod względem przestrzennym strefę oddziaływania miasta będącego siedzibą wojewody lub sejmiku województwa, charakteryzującą się istnieniem silnych powiązań funkcjonalnych oraz zaawansowaniem procesów urbanizacyjnych, zamieszkałą przez co najmniej 500 000 mieszkańców”, z kolei według art. 1 ust. 2 u.z.m.w.ś.: „Związek metropolitalny jest zrzeszeniem gmin województwa śląskiego, charakteryzujących się istnieniem silnych powiązań funkcjonalnych oraz zaawansowaniem procesów urbanizacyjnych, położonych na obszarze spójnym pod względem przestrzennym, który zamieszkuje co najmniej 2 000 000 mieszkańców”. Gwoli ścisłości należałoby dodać, że ustawa śląska posługuje się terminem „obszar związku metropolitalnego”, choć funkcja i konstrukcja definicji zdaje się czerpać inspirację z uprzednio występujących w ustawodawstwie konstrukcji (więcej zob. R. Gajewski, *Definicja pojęcia „obszar metropolitalny” w nauce i prawie* [w:] J. Szlachetko, R. Gajewski (red.), *Instytucjonalne formy współdziałania jednostek samorządu terytorialnego na obszarach metropolitalnych*, Gdańsk 2016).

w „dedykowaną” formę organizacyjno-prawną, byłoby pożądanym zwieńczeniem trudnych, skomplikowanych i czasochłonnych procesów. Przyjdzie na to jednak jeszcze poczekać. Obecne rozwiązania ustrojowe nie mają docelowego i ostatecznego charakteru, a tymczasowa sytuacja polityczna w Polsce zdaje się nie sprzyjać metropoliom i metropolitalnej polityce publicznej.

DELIMITACJA OBSZARÓW METROPOLITALNYCH

Od lat toczy się merytoryczny spór o delimitację obszarów metropolitalnych. Osiągnięcie konsensusu w tym zakresie jest warunkiem *sine qua non* skutecznego kształtowania i prowadzenia polityki metropolitalnej. W końcu elementem każdej reformy administracyjnej jest reforma terytorialna. Delimitacja powinna więc odpowiedzieć na dwa podstawowe pytanie:

- ile metropolii w Polsce istnieje (bądź powinno istnieć)?
- jak kształtują się ich obszary i granice (bądź jak powinny się kształtować)?

I jak to często bywa, odpowiedzi na tak postawione pytania jest wiele⁷ – i jest to stan zrozumiały, gdyż w badaniach nad metropoliami prezentowane są różnorodne podejścia, metody i techniki delimitacyjne. Należy jednak w którymś

momencie, na podstawie możliwie bogatego materiału analitycznego, podjąć stosowną decyzję i wybrać delimitację najlepiej odpowiadającą celom polityki metropolitalnej, a następnie przystąpić do kreowania rozwiązań prawnych.

Istotne jest to, ażeby odróżnić delimitacje tworzone na potrzeby nauki od tych, sporządzanych ze względu na potrzeby praktyki (administracji czy planistyki). Co podkreśla P. Śleszyński: „Delimitacja wykonana dla celów praktycznych powinna zawierać pewien margines swobody, aby umożliwić decydującym dopasowanie wyznaczonego obszaru do realnych możliwości wdrożenia”. Takie stanowisko nie jest odosobnione. K. Lier pisze wręcz o konieczności wyróżniania „delimitacji naukowych” i „delimitacji praktycznych”⁸. Delimitacje naukowe powinny być doprecyzowane metodologicznie i dawać efekt w postaci jak najprecyzyjniej określonej siatki obszarów. Trzeba jednak pamiętać, że ich pełna aplikacja napotka na liczne praktyczne problemy.

Zasadniczą kwestią są wskaźniki i kryteria delimitacji. To ich dobór przesądza o metodyce delimitacji, a ostatecznie i o jej rezultacie – liczbie i wielkości obszarów metropolitalnych. Takich wskaźników i kryteriów pojawia się w nauce wiele. Tytułem przykładu należałoby wskazać:

⁷ Jak podaje P. Śleszyński: „Można szacować, że w latach 1964-2015 wykonano w Polsce około 40-50 delimitacji stref podmiejskich, obszarów metropolitalnych, obszarów funkcjonalnych, stref zewnętrznych itd. w celach czysto naukowych, jak i też praktycznych, m.in. do planów zagospodarowania przestrzennego kraju. Liczba ta nie obejmuje delimitacji wykonanych dla pojedynczych miast, najczęściej na podstawie indywidualnej metodologii” (P. Śleszyński, *Naukowe podstawy i praktyczne problemy klasyfikacji i delimitacji obszarów metropolitalnych* [w:] J. Szlachetko, R. Gajewski (red.), *Instytucjonalne formy...*, s. 81) i co niezwykle ciekawe: „Obszerwuje się wyraźną ewolucję wykorzystanych wskaźników: od ujęć typowo morfologicznych w kierunku coraz szerszego wykorzystania danych o powiązaniach funkcjonalnych. Początkowo brano pod uwagę takie wskaźniki, jak: gęstość zaludnienia, zmiany liczby mieszkańców, stosunki mieszkaniowe (wielkość izb), następnie zatrudnienie poza rolnictwem, dojazdy do pracy, migracje stałe, przedsiębiorczość i strukturę podmiotów gospodarczych, a w ostatniej dekadzie także czas dojazdu, ciążenia grawitacyjne i dojazd do szkół” (*Ibidem*, s. 81-82).

⁸ K. Lier, *Region metropolitalny Warszawy – próba delimitacji*, Biuletyn KPZK PAN 1965, z. 35. Zob. więcej: I. Ładysz, *Konkurencyjność obszarów metropolitalnych w Polsce*, Wrocław 2009; M.J.

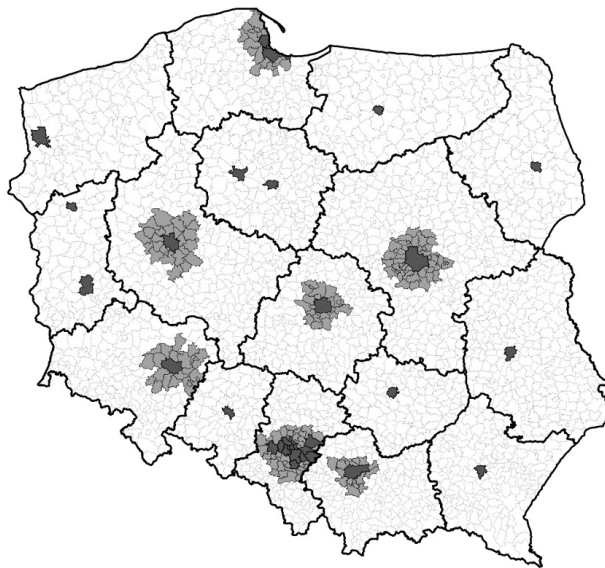
- liczbę mieszkańców lub liczbę zameldowań;
- gęstość zaludnienia;
- liczbę mieszkań oddanych do użytku;
- udział pracujących w zawodach pozarolniczych;
- liczbę podmiotów gospodarczych;
- udział podmiotów gospodarczych sklasyfikowanych w usługach wyższego rzędu;
- wielkość i dynamika migracji;
- czas dojazdu do miejsca pracy;
- czas dojazdu do szkoły⁹.

Nie wdając się w szczegółowe analizy – przekraczałyby one ramy tematyczne pracy, warto pokazać kilka delimitacji obszarów metropolitalnych (ewentualnie metropolitalnych i aglomera-

cyjnych). Zaprezentowane przykłady dobrze oddają scharakteryzowaną korelację – znaczenie doboru wskaźników i kryteriów dla efektu prac delimitacyjnych.

Jednakże dla dalszych rozważań bez znaczenia nie mogą pozostać ustalenia „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”, przyjętej przez Radę Ministrów w 2011 r. na podstawie przepisu art. 47 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Elementy treściowe koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju określa z kolei art. 47 ust. 2 u.p.z.p., którego brzmienie – co warto dodać – zmieniło się na przestrzeni ostatnich lat.

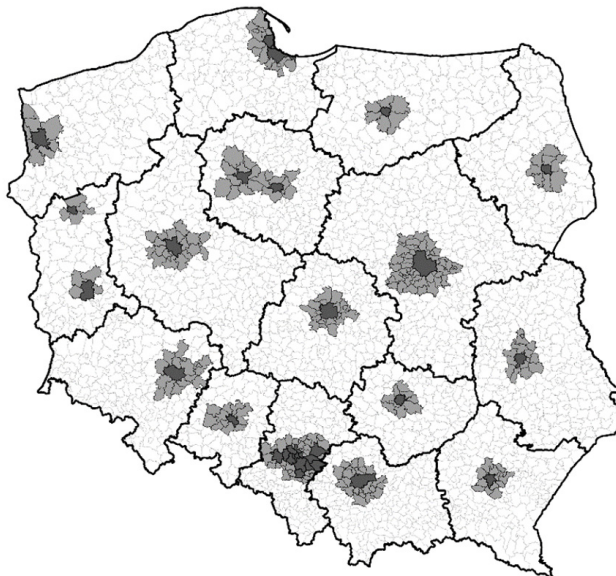
Mapa nr 1. Koncepcja delimitacji obszarów metropolitalnych autorstwa M. Smętkowskiego, B. Jałowieckiego, G. Gorzelaka

Źródło: Opracowanie Instytutu Metropolitalnego na podstawie M. Smętkowski, B. Jałowiecki, G. Gorzelak, *Obszary metropolitalne w Polsce – diagnoza i rekomendacje*, *Studia Regionalne i Lokalne* 2009, nr 35, s. 52–73

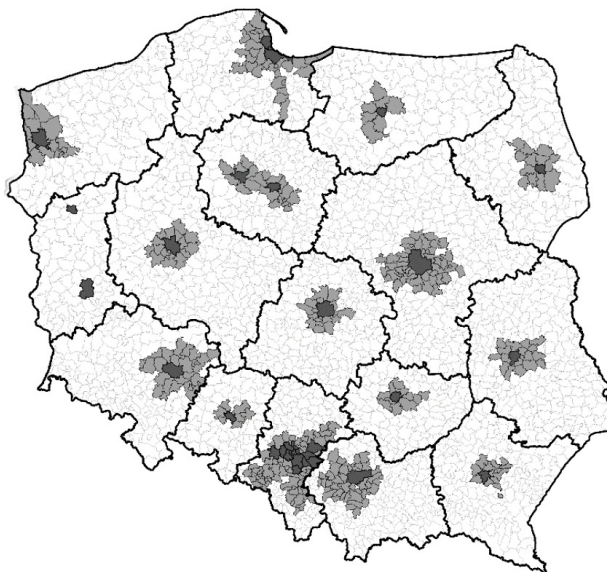
⁹ M. J. Nowak, *Polityka przestrzenna w polskich obszarach metropolitalnych*, Warszawa 2010; M. Smętkowski, B. Jałowiecki, G. Gorzelak, *Obszary metropolitalne w Polsce – diagnoza i rekomendacje*, *Studia Regionalne i Lokalne* 2009, nr 35; P. Śleszyński, *Problemy delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych w Polsce*, *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna* 2015, nr 29.

Mapa nr 2. Koncepcja delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (a w tym obszarów metropolitalnych) autorstwa P. Śleszyńskiego

Źródło: Opracowanie Instytutu Metropolitalnego na podstawie P. Śleszyński, *Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych stolic wojewódzkich*, Przegląd Geograficzny 2013, nr 95, s. 173-197

Mapa nr 3. Delimitacja aglomeracji (w tym obszarów metropolitalnych) autorstwa P. Swianiewicza, U. Klimskiej

Źródło: Opracowanie Instytutu Metropolitalnego na podstawie P. Swianiewicz, U. Klimska, *Spoleczne i polityczne zróżnicowanie aglomeracji w Polsce – waniliowe centrum, mozaika przedmieść*, Prace i Studia Geograficzne 2005, t. 35, s. 45-70

Tabela nr 1. Ewolucja brzmienia przepisu art. 47 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

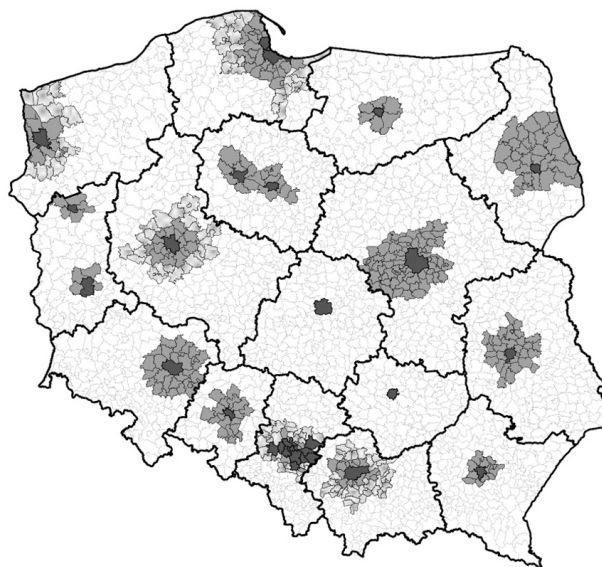
<p>Tekst pierwotny ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym:</p>	<p>Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju określa uwarunkowania, cele i kierunki zrównoważonego rozwoju kraju oraz działania niezbędne do jego osiągnięcia, a w szczególności:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) podstawowe elementy krajowej sieci osadniczej, z wyodrębnieniem obszarów metropolitalnych; 2) wymagania z zakresu ochrony środowiska i zabytków, z uwzględnieniem obszarów podlegających ochronie; 3) rozmieszczenie infrastruktury społecznej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym; 4) rozmieszczenie obiektów infrastruktury technicznej i transportowej, strategicznych zasobów wodnych i obiektów gospodarki wodnej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym; 5) 24 obszary problemowe o znaczeniu krajowym, w tym obszary zagrożeń wymagających szczegółowych studiów i planów.
<p>Brzmienie nadane ustawą z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 379):</p>	<p>Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju określa uwarunkowania, cele i kierunki zrównoważonego rozwoju kraju oraz działania niezbędne do jego osiągnięcia, a w szczególności:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) podstawowe elementy krajowej sieci osadniczej; 2) wymagania z zakresu ochrony środowiska i zabytków, z uwzględnieniem obszarów podlegających ochronie; 3) rozmieszczenie infrastruktury społecznej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym; 4) rozmieszczenie obiektów infrastruktury technicznej i transportowej, strategicznych zasobów wodnych i obiektów gospodarki wodnej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym; 5) obszary funkcjonalne w ramach typów, o których mowa w art. 49b.

Źródło: Opracowanie własne.

W dacie przyjmowania KPZK 2030 podstawa prawna przewidywała konieczność określenia „podstawowych elementów krajowej sieci osadniczej, z wyodrębnieniem obszarów metropolitalnych”. Za obszar metropolitalny, zgodnie

z ówczesnym brzmieniem art. 2 pkt 7 ustawy planistycznej, uchodził: „obszar wielkiego miasta oraz powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia, ustalony w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju”. Kon-

Mapa nr 2. Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, z uwzględnieniem obszarów metropolitalnych

Źródło: Opracowanie Instytutu Metropolitalnego na podstawie Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz planów zagospodarowania przestrzennego województwa

cepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, zgodnie z delegacją ustawową, przewiduje zatem istnienie 10 obszarów metropolitalnych (tj. Warszawy, Trójmiasta, Konurbacji Śląskiej, Wrocławia, Poznania, Łodzi, Krakowa, bipolu Bydgoszcz-Toruń, Szczecina, Lublina)¹⁰, jednakże nie dokonuje ich delimitacji pozostawiając tę kwestię organom samorządu województwa, odpowiedzialnym za sporządzanie i uchwalanie planów zagospodarowania przestrzennego województwa¹¹.

FORMY ORGANIZACYJNOPRAWNE OBSZARÓW METROPOLITALNYCH

Instytucjonalizacja obszarów metropolitalnych jest procesem wieloetapowym i rozciągniętym w czasie, a więc i ulegającym gradacji – dającym się stopniować. Na każdym obszarze metropolitalnym procesy instytucjonalizacji przebiegają odmiennie, z inną dynamiką i intensywnością, stąd na dziś dzień efekty tych procesów zdają się być zróżnicowane. Wiele czynników endo- i egzogenicznych wpływa na taki stan rze-

¹⁰ KPZK 2030, s. 188. Co warto dodać: „Do wyznaczenia ośrodków metropolitalnych (i położonych wokół nich obszarów funkcjonalnych) przyjęto następujące kryteria (dane za 2009 rok): liczba ludności w ośrodku metropolitalnym powyżej 300 tys. mieszkańców; zatrudnienie w sektorze usług rynkowych (pośrednictwo finansowe oraz obsługa nieruchomości i firm) powyżej 40 tys., liczba studentów kształcących się w danym mieście w roku akademickim 2007/2008 powyżej 60 tys., współpraca instytucji naukowo-badawczych w 5. i 6. Programie ramowym UE, lokalizacja portu lotniczego obsługującego ruch pasażerski, lokalizacja hoteli cztero- i pięciogwiazdkowych, międzynarodowe wystawy w obiektach działalności wystawienniczej w latach 2006-2008” (*Ibidem*).

¹¹ KPZK 2030, s. 181.

czy – uwarunkowania geograficzne, podziały administracyjne (w szczególności zasadnicze na poziomie województw), struktura osadnicza i demograficzna, czy w końcu ogólnokrajowa i regionalna/lokalna sytuacja polityczna.

Stopień zaawansowania procesów instytucjonalizacji obszarów metropolitalnych można oceniać na podstawie różnych danych. Wydaje się jednak, że tym, co z największą mocą determinuje analizowane zjawiska są relacje pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego (przede wszystkim gminami i powiatami, ale także województwami) z obszarów metropolitalnych. Gęstość i intensywność tych relacji, ich jakość, a także wielopoziomowość świadczy o istnieniu pewnych trendów – bądź ich braku. Innymi słowy, instytucjonalizacja obszarów metropolitalnych przejawia się przede wszystkim we współpracy i integracji jednostek samorządu terytorialnego – zarówno w sferze polityki, jak i wykonywania zadań publicznych.

W związku z powyższym należałoby, układając pewien uogólniony i uproszczony schemat (zamieszczony na kolejnej stronie) instytucjonalizacji obszarów metropolitalnych, przywołać faktyczne i prawne (ustawowe) formy współdziałania w samorządzie terytorialnym. Ich wykorzystanie przynajmniej częściowo obrazuje zachodzące procesy.

Współpraca i integracja jednostek samorządu terytorialnego często rozpoczynała się od nieformalnych form, niemających bezpośredniego odzwierciedlenia w obowiązującej ustawie. Za interesowane jednostki samorządu lokalnego organizują cykliczne spotkania z udziałem swoich przedstawicieli, czy powołują wspólne organy o charakterze inicjatywnym i doradczym,

które sprzyjają politycznej integracji, wymianie informacji i doświadczeń, a także koordynacji określonych działań. Określane są różnie: radami, forami, konferencjami. Jako przykład może posłużyć:

- Rada Metropolii Poznań, która okazała się pierwszym etapem w procesie instytucjonalizacji obszaru metropolitalnego; na jej bazie utworzono Stowarzyszenie Metropolia Poznań¹²;
- Rada Metropolitalna Zatoki Gdańskiej; Rada uznała, że priorytetowym zadaniem będzie integracja systemów transportu zbiorowego, stąd też jej staraniem powołany został Metropolitalny Związek Komunikacyjny Zatoki Gdańskiej.

Kolejną formą współdziałania i integracji jednostek samorządu terytorialnego są stowarzyszenia, często dookreślane mianem „metropolitalnych”. Stowarzyszenia mają odrębną podmiotowość prawną, własne organy i tryby działania, a także źródła finansowe, co czyni je niewątpliwie bardziej zaawansowaną formą instytucjonalizacji obszarów metropolitalnych. Pełnią wszystkie funkcje nieformalnych rad, forów i konferencji, ale dodatkowo mają trwałą strukturę, zasady reprezentacji, własny budżet i mogą pozyskiwać środki na działalność. Zasadniczo stowarzyszenia służą politycznej integracji, ochronie wspólnych interesów, reprezentacji zewnętrznej oraz lobbingsowi, jednak coraz częściej wkraczają one w sferę typowej administracji publicznej i wykonują, choć na małą skalę, zadania publiczne zrzeczonych jednostek samorządu lokalnego. Nie są to jednak zadania użyteczności publicznej, a raczej spoza tzw. gospodarki komunalnej – przede wszystkim chodzi

¹² Dostęp na dzień 16.03.2019: <http://www.aglomeracja.poznan.pl/aglomeracja/aglomeracja/rada-metropolii,p,14745.html>.

Tabela nr 2. Schemat instytucjonalizacji obszarów metropolitalnych.

NIEFORMALNE FORMY WSPÓŁPRACY

Nie wszystkie formy współpracy jednostek samorządu terytorialnego z obszarów metropolitalnych mają prawną (ustawową) formę. Obserwacja zjawisk faktycznych pokazuje, że jednostki samorządu terytorialnego często tworzą różnego typu organy „miękiej współpracy” (rady metropolitalne czy fora).

STOWARZYSZENIE METROPOLITALNE

Stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego pełnią przede wszystkim funkcje polityczne, służą integracji, ochronie wspólnych interesów, reprezentacji zewnętrznej i lobbingsowi. Ponadto mogą one pozyskiwać środki publiczne na działalność zrzeszonych jednostek.

ZWIĄZEK KOMUNALNY

Związki komunalne (zarówno związki międzygminne, jak i gminno-powiatowe) pełnią, poza funkcjami politycznymi, także funkcje administracyjne. Są to organizacje tworzone w celu wykonywania konkretnych zadań publicznych.

SAMORZĄD METROPOLITALNY

Docelowo prawodawca powinien „zadedykować” obszarom metropolitalnym konkretną formę organizacyjno-prawną, która umożliwi pełną skuteczność w zaspokajaniu potrzeb społeczności metropolitalnej. Samorząd metropolitalny powinien zostać wyposażony w zadania publiczne, a także kompetencje decyzyjne i źródła finansowe.

Źródło: Opracowanie własne.

o zadania z zakresu kształtowania i prowadzenia polityki rozwoju, a także polityki przestrzennej, czy „miękką” koordynację zadań z zakresu organizacji transportu publicznego. Dodatkowo stowarzyszenia metropolitalne animują lokalny sektor pozarządowy i kulturę. Przykładów można byłoby wskazać naprawdę wiele, gdyż jest to zdecydowanie dominująca forma organizacyjno-prawna:

- Stowarzyszenie Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot;
- Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego;
- Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny;
- Stowarzyszenie Metropolia Poznań;
- Stowarzyszenie Metropolia Kraków;
- Stowarzyszenie Metropolia Bydgoszcz.

Rzadziej zdarzają się podmioty o innej formie organizacyjno-prawnej. Rozwiązaniem ekwiwalentnym są ewentualnie kapitałowe spółki prawa handlowego powoływane przez jednostki samorządu terytorialnego. Działając w sferze gospodarki i handlu realizują projekty rozwojowe, tworzą oferty inwestycyjne, prowadzą marketing terytorialny, ściągają inwestorów, inkubują biznes. Dobrym przykładem jest:

- Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławia.

Należy jednak odróżnić podmioty o charakterze politycznym od podmiotów wykonujących zadania publiczne i świadczących usługi na obszarach metropolitalnych. Stowarzyszenia metropolitalne mają charakter zdecydowanie polityczny, z kolei związki komunalne zajmują się typowym administrowaniem i zaspokajaniem potrzeb. Jak się wydaje, kluczem do rozwoju obszarów metropolitalnych i ich dalszej instytucjonalizacji są podmioty, które byłyby w stanie jednocześnie pełnić funkcje polityczne i administracyjne.

Obserwacja zjawisk faktycznych i analiza dokumentów urzędowych dowodzi, że związki komunalne na obszarach metropolitalnych z reguły istnieją, ale nie pretendują one do roli przyszłych metropolii. Na obszarach metropolitalnych często równolegle działają różne związki komunalne, mające odmiennie ukształtowane składy, wykonujące zadania użyteczności publicznej (w zakresie organizacji transportu publicznego, gospodarki wodociągowo-kanalizacyjnej czy gospodarki odpadami). Jako przykłady można byłoby wskazać:

- Komunikacyjny Związek Komunalny Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego;
- Metropolitalny Związek Komunikacyjny Zatoki Gdańskiej.

Tylko dwa obszary metropolitalne uzyskały „dedykowaną” formę organizacyjno-prawną i dzięki temu „przodują” w instytucjonalizacji. Są nimi Warszawa i Katowice, będące rdzeniem Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii. Różnice pomiędzy nimi są jednak znaczące, gdyż Warszawa jest gminą *sui generis*, a więc jednostką samorządu terytorialnego o nietypowej strukturze, obligatoryjnych dzielnicach oraz szerokim katalogu zadań publicznych, a Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia szczególnym związkiem gmin wykonującym zadania głównie w zakresie polityki rozwoju, polityki przestrzennej oraz organizacji transportu zbiorowego. Stąd też ich znaczenie jest inne.

Szczegółowy przebieg instytucjonalizacji obszarów metropolitalnych został określony w tabelach 3–11. Prezentują one wszystkie podmioty o metropolitalnym charakterze (stowarzyszenia, związki, spółki, a dodatkowo niekiedy porozumienia) występujące na poszczególnych obszarach.

Tabela nr 3. Formy organizacyjno-prawne metropolii, w tym metropolii *in statu nascendi*.

Obszar metropolitalny	Nazwa metropolii	Forma organizacyjno-prawna	Źródło regulacji
Warszawa	Miasto Stołeczne Warszawa	Gmina <i>sui generis</i>	ustawa z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy ¹³
Konurbacja Śląska	Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia	Związek metropolitalny	ustawa z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim ¹⁴
Trójmiasto	Stowarzyszenie Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot	Stowarzyszenie jednostek samorządu lokalnego	art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym ¹⁵
Kraków	Stowarzyszenie Metropolia Krakowska	Stowarzyszenie jednostek samorządu lokalnego	art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym ¹⁶
Łódź	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	Stowarzyszenie jednostek samorządu lokalnego	art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym
Wrocław	Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Aglomeracji Wrocławskiej	Stowarzyszenie jednostek samorządu lokalnego	art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym
Poznań	Stowarzyszenie Metropolia Poznań	Stowarzyszenie jednostek samorządu lokalnego	art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym
bipol Bydgoszcz-Toruń	Stowarzyszenie Metropolia Bydgoszcz	Stowarzyszenie jednostek samorządu lokalnego	art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym
Szczecin	Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego	Stowarzyszenie jednostek samorządu lokalnego	art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym
Lublin	Stowarzyszenie Lubelski Obszar Metropolitalny	Stowarzyszenie jednostek samorządu lokalnego	art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

Źródło: Opracowanie własne.

¹³ Tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 1817.

¹⁴ Dz. U. 2017 poz. 730.

¹⁵ Tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 994 z późn. zm.

¹⁶ Tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 994 z późn. zm.

Tabela nr 4. Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia

Charakterystyka instytucji:	Forma prawna:	Związek metropolitalny (ustawa z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim). Związek metropolitalny jest zrzeszeniem gmin województwa śląskiego, charakteryzujących się istnieniem silnych powiązań funkcjonalnych oraz zaawansowaniem procesów urbanizacyjnych, położonych na obszarze spójnym pod względem przestrzennym, który zamieszkuje co najmniej 2 000 000 mieszkańców. W skład związku metropolitalnego wchodzi miasto na prawach powiatu Katowice.
	Zadania publiczne:	Związek metropolitalny wykonuje zadania publiczne w zakresie: 1) kształtowania ładu przestrzennego; 2) rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru związku metropolitalnego; 3) planowania, koordynacji, integracji oraz rozwoju publicznego transportu zbiorowego, w tym transportu drogowego, kolejowego oraz innego transportu szynowego, a także zrównoważonej mobilności miejskiej; 4) metropolitalnych przewozów pasażerskich; 5) współdziałania w ustalaniu przebiegu dróg krajowych i wojewódzkich na obszarze związku metropolitalnego; 6) promocji związku metropolitalnego i jego obszaru. Związek metropolitalny może realizować zadania publiczne należące do zakresu działania gminy, powiatu lub samorządu województwa lub koordynować realizację tych zadań na podstawie porozumienia zawartego z jednostką samorządu terytorialnego lub ze związkiem jednostek samorządu terytorialnego. Związek metropolitalny może realizować zadania publiczne należące do zakresu działania administracji rządowej na podstawie porozumienia zawartego z organem administracji rządowej.
	Skład Członkowski (41):	Będzin, Bieruń, Bobrowniki, Bojszowy, Bytom, Chełm Śląski, Chorzów, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Gierałtowice, Gliwice, Imielin, Katowice, Knurów, Kobiór, Lędziny, Łaziska Górne, Mierzęcice, Mikołów, Mysłowice, Ożarówce, Piekary Śląskie, Pilchowice, Psary, Pyskowice, Radzionków, Ruda Śląska, Rudziniec, Siemianowice Śląskie, Siewierz, Sławków, Sosnowiec, Sośnicowice, Świerklaniec, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Tychy, Wojkowice, Wyry, Zabrze i Zbrosławice.

<p style="text-align: center;">Charakterystyka instytucji:</p>	<p>Ustrój wewnętrzny:</p>	<p>Organami związku metropolitalnego są:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) zgromadzenie; 2) zarząd związku metropolitalnego. <p>Zgromadzenie jest organem stanowiącym i kontrolnym związku metropolitalnego. Zgromadzenie składa się z delegatów gmin wchodzących w skład związku metropolitalnego - po jednym z każdej gminy. Delegatami są wójtowie (burmistrzowie, prezydenci miast) lub osoby przez nich upoważnione. Do wyłącznej właściwości zgromadzenia należy:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) uchwalanie strategii rozwoju związku metropolitalnego; 2) uchwalanie statutu związku metropolitalnego; 3) uchwalanie ramowego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego związku metropolitalnego; 4) uchwalanie budżetu związku metropolitalnego; 5) rozpatrywanie sprawozdania z wykonania budżetu związku metropolitalnego oraz sprawozdań finansowych związku metropolitalnego; 6) wybór i odwołanie zarządu oraz ustalanie wynagrodzenia przewodniczącego zarządu; 7) podejmowanie uchwały w sprawie udzielenia lub nieudzielenia absolutorium zarządowi z tytułu wykonania budżetu związku metropolitalnego. <p>Zarząd jest organem wykonawczym związku metropolitalnego. W skład zarządu wchodzi 5 członków, w tym przewodniczący zarządu. Zarząd wykonuje zadania związku metropolitalnego niezastrzeżone na rzecz zgromadzenia. Do zadań zarządu należy w szczególności:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wykonywanie uchwał zgromadzenia; 2) gospodarowanie mieniem związku metropolitalnego; 3) przygotowywanie projektu i wykonywanie budżetu związku metropolitalnego; 4) kierowanie, koordynowanie i kontrolowanie działalności jednostek organizacyjnych związku metropolitalnego, w tym zatrudnianie i zwalnianie ich kierowników.
<p>Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:</p>	<p>Komunikacyjny Związek Komunalny Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego z siedzibą w Katowicach</p>	<p>Gminy (29): Bieruń, Będzin, Bobrowniki, Bytom, Chełm Śląski, Chorzów, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Gierałtowice, Gliwice, Imielin, Katowice, Knurów, Łędziny, Mysłowice, Piekary Śląskie, Pilchowice, Psary, Pyskowice, Radzionków, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Siewierz, Sławków, Sosnowiec, Sośnicowice, Świętochłowice, Wojkowice, Zabrze.</p>

Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Międzygminny Związek Komunikacji Pasażerskiej z siedzibą w Tarnowskich Górach	Gminy (10): Krupski Młyn, Miasteczko Śląskie, Mierzęcice, Ożarowice, Świerklaniec, Tarnowskie Góry, Toszek, Tworóg, Wielowieś, Zbrostawice.
	Samorządowy Chorzowski-Swiętochłowicki Związek Wodociągów i Kanalizacji z siedzibą w Chorzowie	Gminy (2): Chorzów, Świętochłowice.
	Stowarzyszenie Związek Gmin i Powiatów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego	Gminy (73): Będzin, Bieruń, Bobrowniki, Bojszowy, Boronów, Bytom, Ciasna, Chełm Śląski, Chorzów, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Gierałtówice, Gliwice, Goczałkowice-Zdrój, Herby, Imielin, Irządze, Jaworzno, Kalety, Katowice, Knurów, Kobiór, Kochanowice, Koszęcin, Kroczyce, Krupski Młyn, Lędziny, Lubliniec, Łaziska Górne, Łazy, Miasteczko Śląskie, Miedźna, Mierzęcice, Mikołów, Mysłowice, Ogrodzieniec, Ornontowice, Orzesze, Ożarowice, Pawłowice, Pawonków, Pilchowice, Pillica, Piekary Śląskie, Poręba, Psary, Pszczyzna, Pyskowice, Radzionków, Ruda Śląska, Rudziniec, Siemianowice Śląskie, Siewierz, Sławków, Sosnowiec, Sośnicowice, Suszec, Szczekociny, Świerklaniec, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Toszek, Tworóg, Tychy, Wielowieś, Włodowice, Wojkowice, Woźniki, Wryry, Zawiercie, Zabrze, Zbrostawice, Żarnowiec. Powiaty (8): będziński, bieruńsko-lędziński, gliwicki, lubliniecki, mikołowski, pszczyński, tarnogórski, zawierciański.

Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:

	<p>Górnśląskie Towarzystwo Lotnicze S.A.</p>	<p>Akcje w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 42,492% akcji – Węglokoks S.A.; - 34,883% - Samorząd Województwa Śląskiego; - 17,304% - Przedsiębiorstwo Państwowe Porty Lotnicze z siedzibą w Warszawie; - 4,891% - Katowice; - 0,146% - Bytom; - 0,073% - Zabrze; - 0,024% - Tarnowskie Góry; - 0,022% - Bieruń; - 0,018% - Mysłowice; - 0,018% - Ożarówce; - 0,015% - Świętochłowice; - 0,012% - Woźniki; - 0,009% - Siewierz; - 0,003% - Czeladź; - 0,003% - Świerklaniec; - 0,002% - Mięrzecice; - inne.
	<p>Przedsiębiorstwo Komunikacji Miejskiej Katowice Sp. z o.o.</p>	<p>Udziały w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 87,59% udziałów – Katowice; - 8,5% - Siemianowice Śląskie; - 3,91% - Chorzów.
	<p>Tramwaje Śląskie S.A.</p>	<p>Akcje w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 47,05% akcji - Katowice; - 11,55% - Sosnowiec; - 9,54% - Bytom; - 8,45% - Chorzów; - 8,43% - Zabrze; - 3,80% - Dąbrowa Górnicza; - 3,49% - Świętochłowice; - 3,30% - Ruda Śląska; - 2,92% - Gliwice; - 0,63% - Mysłowice; - 0,57% - Czeladź; - 0,38% - Siemianowice Śląskie.
	<p>Mapa:</p>	

Tabela nr 4. Miasto Stołeczne Warszawa

Charakterystyka instytucji:	Forma prawna:	<p>Jednostka samorządu terytorialnego o szczególnym statusie prawnym (ustawa z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy).</p> <p>Miasto stołeczne Warszawa jest gminą, w skład której wchodzi obowiązkowo jednostki pomocnicze, nazwane dzielnicami. Prawodawca powierzył zadania publiczne zarówno gminie, jak i poszczególnym dzielnicom.</p>
	Zadania publiczne:	<p>Miasto stołeczne Warszawa, oprócz zadań przewidzianych przepisami dotyczącymi samorządu gminnego i samorządu powiatowego, wykonuje zadania wynikające ze stołecznego charakteru miasta, a w szczególności zapewnia warunki niezbędne do:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) funkcjonowania w mieście naczelnych i centralnych organów państwa, obcych przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych oraz organizacji międzynarodowych; 2) przyjmowania delegacji zagranicznych; 3) funkcjonowania urzędów publicznych o charakterze infrastrukturalnym, mających znaczenie dla stołecznych funkcji miasta. <p>Zadania, o których mowa powyżej, są zadaniami zleconymi z zakresu administracji rządowej.</p> <p>Dzielnica działa na podstawie statutu dzielnicy nadanego przez Radę m.st. Warszawy i innych uchwał Rady m.st. Warszawy przekazujących dzielnicy zadania i kompetencje gminne i powiatowe, zadania zlecone gminie z zakresu administracji rządowej oraz zadania realizowane na podstawie porozumień zawartych pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego. Do zakresu działania dzielnicy należą sprawy lokalne, a w szczególności:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) utrzymywanie i eksploatacja gminnych zasobów lokalowych; 2) utrzymywanie placówek oświaty i wychowania, kultury, pomocy społecznej, rekreacji, sportu i turystyki, w zakresie określonym przez statut miasta i inne uchwały Rady m.st. Warszawy; 3) zadania związane z ochroną zdrowia, w zakresie określonym przez statut miasta i inne uchwały Rady m.st. Warszawy; 4) utrzymanie zieleni i dróg o charakterze lokalnym, w zakresie określonym przez statut miasta i inne uchwały Rady m.st. Warszawy; 5) utrzymywanie i eksploatacja dzielnicowych obiektów administracyjnych; 6) sprawowanie nadzoru nad jednostkami niższego rzędu utworzonymi na jej obszarze; 7) podejmowanie we własnym zakresie działań na rzecz zaspokajania zbiorowych potrzeb wspólnoty mieszkańców dzielnicy.

Charakterystyka instytucji:	Skład Członkowski (19):	Gmina (1): Warszawa. Dzielnice (18): Bemowo, Białołęka, Bielany, Mokotów, Ochota, Praga Południe, Praga Północ, Rembertów, Śródmieście, Targówek, Ursus, Ursynów, Wawer, Wesoła, Wilanów, Włochy, Wola, Żoliborz.
	Ustrój wewnętrzny:	Miasto stołeczne Warszawa jest jednostką samorządu terytorialnego o dwuszczeblowej strukturze, na którą składają się: (1) gmina i (2) dzielnice. Ustrój wewnętrzny miasta stołecznego Warszawy jako gminy normuje ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym z uwzględnieniem przepisów szczególnych ustawy z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy. Organami są: 1) Rada miasta stołecznego Warszawy; 2) Prezydent miasta stołecznego Warszawy. W mieście stołecznym Warszawie utworzenie jednostek pomocniczych, zwanych „dzielnicami”, jest obowiązkowe. Rada m.st. Warszawy, w drodze uchwały, po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami lub z ich inicjatywy tworzy, łączy, dzieli i znosi jednostki pomocnicze. Organy dzielnicy: 1) rada dzielnicy; 2) zarząd dzielnicy. Rada dzielnicy jest organem stanowiącym i kontrolnym, pochodzącym z powszechnych i bezpośrednich wyborów. Do radnych dzielnicy stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące radnych gminy. Zarząd dzielnicy jest organem wykonawczym, wybieranym i odwoływanym przez radę dzielnicy. W skład zarządu dzielnicy wchodzi burmistrz dzielnicy, jego zastępca lub zastępcy oraz pozostali członkowie zarządu.
Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Związek Międzygminny „Utrata” z siedzibą w Pruszkowie	Gminy (5): Błonie, Michałowice, Ożarów Mazowiecki, Piastów, Pruszków.
	Związek Gmin Zalewu Zegrzyńskiego z siedzibą w Legionowie	Gminy (7): Dąbrowka, Jabłonna, Legionowo, Nieporęt, Radzymin, Serock, Wieliszew.

Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Związek Komunalny „Novelty” z siedzibą w Zakroczymiu	Gminy (3): Nowy Dwór Mazowiecki, Pomiechówek, Zakroczym.
	Związek Międzygminny „Kampinos” z siedzibą w Kampinosie	Gminy (6): Brochów, Kampinos, Leoncin, Leszno, Łomianki, Młodzieszyn.
	Porozumienie gmin Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE 2014-2020 z dnia 21 lutego 2014 r.	Gminy (40): Błonie, Brwinów, Czosnów, Góra Kalwaria, Grodzisk, Mazowiecki, Halinów, Izabelin, Jabłonna, Jaktorów, Józefów, Karczew, Kobyłka, Konstancin-Jeziorna, Legionowo, Leszno, Lesznów, Łomianki, Marki, Michałowice, Milanówek, Nadarzyn, Nieporęt, Nowy Dwór Mazowiecki, Otwock, Ożarów Mazowiecki, Piaseczno, Piastów, Podkowa Leśna, Pruszków, Radzymin, Raszyn, Stare Babice, Sulejówek, Warszawa, Wiązowna, Wieliszew, Wołomin, Żabki, Zielonka, Żyrardów.
	Mapa:	

Tabela nr 5. Stowarzyszenie Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot

Charakterystyka instytucji:	Forma prawna:	Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego o metropolitalnym charakterze (ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w zw. z ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach), dodatkowo pełniące funkcję Związku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020). Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego jest dobrowolnym zrzeszeniem gmin i powiatów powoływanym w celu wspierania idei samorządu terytorialnego oraz obrony wspólnych interesów, a także wykonywania zadań publicznych (w ramach Związku ZIT lub w charakterze organizacji pozarządowej).
	Zadania publiczne:	Ustawową funkcją stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego jest: (1) wspieranie idei samorządu terytorialnego, (2) reprezentacja i ochrona wspólnych interesów, (3) integracja polityczna, (4) koordynacja działalności i (5) wymiana wiedzy i doświadczeń. Stowarzyszenie wykonuje także zadania publiczne jako Związek Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz korzystając z prawnego statusu organizacji pozarządowej.
	Skład Członkowski (57):	Miasta (49): Cedry Wielkie, Chmielno, Gdańsk, Gdynia, Gniew, Gniewino, Hel, Jastarnia, Kartuzy, Kolbudy, Kosakowo, Krokowa, Krynica Morska, Lębork, Lichnowy, Linia, Luzino, Łęczycze, Malbork, Nowy Dwór Gdański, Nowy Staw, Ostaszewo, Pelplin, gmina i miasto Pruszcz Gdański, Przodkowo, Przywidz, Pszczółki, gmina i miasto Puck, Reda, Rumia, gmina i miasto Sierakowice, gmina i miasto Somonino, Sopot, Stegna, Stężycza, Subkowy, Suchy Dąb, Sulęczyno, Szemud, Sztutowo, gmina i miasto Tczew, Trąbki Wielkie, gmina i miasto Wejherowo, Władysławowo, Żukowo. Powiaty (8): gdański, kartuski, lęborski, malborski, nowodworski, pucki, tczewski, wejherowski.
	Ustrój wewnętrzny:	Organami stowarzyszenia są: 1) Walne Zebranie Członków; 2) Zarząd Stowarzyszenia; 3) Komisja Rewizyjna. Organy doradcze: 1) Komisja ds. Strategii Metropolii; 2) Komisja ds. Rozwoju Społeczno-Gospodarczego; 3) Komisja ds. Infrastruktury i Środowiska; 4) Komisja ds. Administracji i Finansów; 5) Komisja ds. Kultury.

Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Metropolitalny Związek Komunikacyjny Zatoki Gdańskiej z siedzibą w Gdańsku	Gminy: (14): Gdańsk, Gdynia, Kolbudy, Kosakowo, Luzino, miasto i gmina Pruszcz Gdański, Reda, Rumia, Sopot, Szemud, miasto i gmina Wejherowo, Żukowo.
	Komunalny Związek „Dolina Redy i Chylonki” z siedzibą w Gdyni	Gminy (8): Gdynia, Kosakowo, Reda, Rumia, Sopot, Szemud, miasto i gmina Wejherowo.
	Związek Międzygminny Zatoki Puckiej z siedzibą w Pucki	Gminy (3): miasto i gmina Puck, Władysławowo.
	Związek Międzygminny Gmin Dorzecza Rzeki Raduni z siedzibą w Kartuzach	Gminy (7): Chmielno, Kartuzy, Kolbudy, Przodkowo, Przywidz, Somonino, Stężyca.
	Stowarzyszenie Metropolitalne Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Norda	Gminy (23): Cewice, Choczewo, Gdynia, Gniewino, Hel, Jastarnia, Karsin, Kosakowo, Krokowa, Lębork, Liniewo, Luzino, Łęczyce, Łeba, miasto i gmina Puck, Przywidz, Reda, Rumia, Szemud, miasto i gmina Wejherowo, Władysławowo. Powiaty (1): lęborski
	Port Lotniczy Gdańsk Sp. z o.o.	Udziały w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób: - 33,63% udziałów - Gdańsk; - 32,85% - Samorząd Województwa Pomorskiego; - 29,09% - Przedsiębiorstwo Państwowe Porty Lotnicze z siedzibą w Warszawie; - 2,24% - Gdynia; - 2,19% - Sopot.

Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Szybka Kolej Miejska w Trójmieście Sp. z o.o.	<p>Udziały w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 67,05% udziałów - Polskie Koleje Państwowe S.A.; - 10,26% - Samorząd Województwa Pomorskiego; - 12,67% - Gdańsk; - 6,51% - Gdynia; - 2,11% - Sopot; - 1,21% - Pruszcz Gdański; - 0,19% - Rumia.
	Pomorski Regionalny Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.	<p>Udziały w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 82% udziałów- Samorząd Województwa Pomorskiego; - 10,06%- BGK; - 2,52%- Agencja Rozwoju Pomorza; - 2,43%- Gdańsk; - 1,08%- Gdynia; - 0,50%- Tczew; - 0,25% -Sopot; - 0,25% - Słupsk; - 0,25%- Kartuzy; - 0,15%- Pomorska Izba Rzemieślnicza; - 0,15%- Człuchów; - 0,15% - Powiat Wejherowo; - 0,05% - Rumia; - 0,05% - Brusy; - 0,05% - miasto Pruszcz Gdański; - 0,05% - Malbork.
	Pomorski Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o.	<p>Udziały w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 84,68% udziałów - Samorząd Województwa Pomorskiego; - 5,79% - Gdańsk; - 3,22% - Słupsk; - 2,25% - Gdynia; - 1,42% - Sopotu; - 0,97% - Agencja Rozwoju Pomorza S.A.; - 0,64% - Chojnice; - 0,64% - Powiat Wejherowski; - 0,32% - Malbork; - 0,06% - Pomorska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
	Mapa:	

Tabela nr 6. Stowarzyszenie Metropolia Krakowska

Charakterystyka instytucji:	Forma prawna:	<p>Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego o metropolitalnym charakterze (ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w zw. z ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach), dodatkowo pełniące funkcję Związku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020).</p> <p>Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego jest dobrowolnym zrzeszeniem gmin i powiatów powoływanym w celu wspierania idei samorządu terytorialnego oraz obrony wspólnych interesów, a także wykonywania zadań publicznych (w ramach Związku ZIT lub w charakterze organizacji pozarządowej).</p>
	Zadania publiczne:	<p>Ustawową funkcją stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego jest: (1) wspieranie idei samorządu terytorialnego, (2) reprezentacja i ochrona wspólnych interesów, (3) integracja polityczna, (4) koordynacja działalności i (5) wymiana wiedzy i doświadczeń.</p> <p>Stowarzyszenie wykonuje także zadania publiczne jako Związek Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz korzystając z prawnego statusu organizacji pozarządowej.</p>
	Skład Członkowski (15):	Gminy (15): Kraków, Biskupice, Czernichów, Igołomia-Wawrzeńczyce, Kocmyrzów-Luborzyca, Liszki, Michałowice, Mogilany, Niepołomice, Skawina, Świątniki Górne, Wieliczka, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki.
	Ustrój wewnętrzny:	<p>Organami stowarzyszenia są:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Walne Zebranie Członków; 2) Zarząd Stowarzyszenia; 3) Komisja Rewizyjna.
Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Związek Gmin Dorzecza Górnej Raby i Krakowa z siedzibą w Mszanie Dolnej	Gminy (10): Lubień, miasto i gmina Mszana Dolna, Niedźwiedź, Pcim, Raba Wyżna, Rabka-Zdrój, Siepraw, Tokarnia, Wiśniowa.
	Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków – Balice Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	<p>Udziały w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 76,19% udziałów – Przedsiębiorstwo Państwowe Porty Lotnicze z siedzibą w Warszawie; - 22,73% - Samorząd Województwa Małopolskiego; - 1,04% - Kraków; - 0,04% - Zabierzów.
	Mapa:	

Tabela nr 7. Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny

Charakterystyka instytucji:	Forma prawna:	<p>Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego o metropolitalnym charakterze (ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w zw. z ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach), dodatkowo pełniące funkcję Związku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020).</p> <p>Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego jest dobrowolnym zrzeszeniem gmin i powiatów powoływanym w celu wspierania idei samorządu terytorialnego oraz obrony wspólnych interesów, a także wykonywania zadań publicznych (w ramach Związku ZIT lub w charakterze organizacji pozarządowej).</p>
	Zadania publiczne:	<p>Ustawową funkcją stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego jest: (1) wspieranie idei samorządu terytorialnego, (2) reprezentacja i ochrona wspólnych interesów, (3) integracja polityczna, (4) koordynacja działalności i (5) wymiana wiedzy i doświadczeń.</p> <p>Stowarzyszenie wykonuje także zadania publiczne jako Związek Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz korzystając z prawnego statusu organizacji pozarządowej.</p>
	Skład Członkowski (30):	<p>Gminy (26): Aleksandrów Łódzki, Andrespol, Brójce, Dłutów, Dmosin, Dobroń, miasto Brzeziny, gmina Brzeziny, miasto Głowno, Koluszki, Konstantynów Łódzki, Ksawerów, Lutomiersk, Łódź, Nowosolna, miasto Ozorków, gmina Ozorków, miasto Pabianice, gmina Pabianice, Parzęczew, Rogów, Rzgów, Stryków, Tuszyn, miasto Zgierz, gmina Zgierz.</p> <p>Powiaty (4): brzeziński, łódzki wschodni, pabianicki, zgierski.</p>
	Ustrój wewnętrzny:	<p>Organami stowarzyszenia są:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Walne Zebranie Członków; 2) Zarząd Stowarzyszenia; 3) Komisja Rewizyjna.
Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Związek Powiatów Województwa Łódzkiego z siedzibą w Piotrkowie Trybunalskim	<p>Powiaty (14): bełchatowski, brzeziński, kutnowski, łaski, łęczycki, łódzki wschodni, opoczyński, pabianicki, piotrkowski, poddębicki, radomszczański, rawski, wieruszowski i zgierski.</p>
	Związek Komunalny z siedzibą w Konstantynowie Łódzkim	<p>Gminy (6): Nowosolna, Ozorków, Pabianice, Rzgów, Stryków, Zgierz.</p>

Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Międzywojewódzki Komunalny Związek Gmin d/s Gazyfikacji z siedzibą w Strykowie	Gminy (5): Dmosin, Domaniewice, miasto i gmina Głowno, Stryków.
	Związek Międzygminny „Bzura” z siedzibą w Łowiczu	Gminy (20): Aleksandrów Łódzki, miasto Głowno, Stryków, Bielawy, Brzeziny, Budziszewice, Chąsno, Dmosin, Domaniewice, Jeżów, Kiernozia, Kocierzew Południowy, Łowicz, Łyszkowice, Nieborów, Parzęczew, Piątek, Ujazd, Wartkowice, Zduny.
	Port Lotniczy Łódź im. Władysława Reymonta Sp. z o.o.	Udziały w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób: - 95,651% udziałów – Łódź; - 4,347% - Samorząd Województwa Łódzkiego; - 0,001% - Aeroklub Polski; - 0,001% - Aeroklub Łódzki;
	Mapa:	

Tabela nr 8. Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Aglomeracji Wrocławskiej

Charakterystyka instytucji:	Forma prawna:	<p>Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego o metropolitalnym charakterze (ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w zw. z ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach), dodatkowo pełniące funkcję Związku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020).</p> <p>Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego jest dobrowolnym zrzeszeniem gmin i powiatów powoływanym w celu wspierania idei samorządu terytorialnego oraz obrony wspólnych interesów, a także wykonywania zadań publicznych (w ramach Związku ZIT lub w charakterze organizacji pozarządowej).</p>
	Zadania publiczne:	<p>Ustawową funkcją stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego jest: (1) wspieranie idei samorządu terytorialnego, (2) reprezentacja i ochrona wspólnych interesów, (3) integracja polityczna, (4) koordynacja działalności i (5) wymiana wiedzy i doświadczeń.</p> <p>Stowarzyszenie wykonuje także zadania publiczne jako Związek Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz korzystając z prawnego statusu organizacji pozarządowej.</p>
	Skład Członkowski (26):	<p>Gminy (26): Bierutów, Borów, Brzeg Dolny, Czernica, Długołęka, Dziadowa Kłoda, Jelcz Laskowice, Jordanów Śląski, Kąty Wrocławskie, Krośnice, Malczyce, Międzybórz, Oława, Prusice, Przeworno, Siechnice, Sobótka, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Trzebnica, Wisznia Mała, Wołów, Wrocław, Zawonia, Żmigród.</p>
	Ustrój wewnętrzny:	<p>Organami stowarzyszenia są:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zjazd Przedstawicieli Członków Stowarzyszenia; 2) Zarząd Stowarzyszenia; 3) Przewodniczący Stowarzyszenia; 4) Komisja Rewizyjna.
Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Związek Powiatów Województwa Dolnośląskiego z siedzibą w Głogowie	<p>Powiaty (26): bolesławiecki, dzierżoniowski, głogowski, górski, jaworski, jeleniogórski, kamiennogórski, kłodzki, legnicki, lubański, lubiński, lwówecki, milicki, oleśnicki, oławski, polkowicki, strzeliński, średzki, świdnicki, trzebnicki, wałbrzyski, wołowski, wrocławski, ząbkowicki, zgorzelecki, złotoryjski.</p>
	Związek Między-gminny Ślęza-Oława z siedzibą w Świętej Katarzynie	<p>Gminy (8): Borów, Ciepłowody, Czernica, Domaniów, Oława, Przeworno, Siechnice, Żórawina.</p>

Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Związek Gmin z siedzibą w Sycowie	Gminy (4): Dziadowa Kłoda, Międzybórz, Perzów, Syców
	Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej S.A.	Gminy (30): Bierutów, Brzeg Dolny, Czernica, Dobroszyce, Domaniów, Jelcz Laskowice, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Kostomłoty, Krośnice, Malczyce, Miękinia, Milicz, Oborniki Śląskie, Oleśnica, Oława, Prusice, Przeworno, Siechnice, Strzelin, Środa Śląska, Świdnica, Trzebnica, Twardogóra, Udanin, Wisznia Mała, Wołów, Wrocław, Żmigród, Żórawina.
	Port Lotniczy Wrocław S.A.	Akcje w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób: - 49,25% akcji – Wrocław; - 30,01% - Samorząd Województwa Dolnośląskiego; - 19,74% - Przedsiębiorstwo Państwowe Porty Lotnicze z siedzibą w Warszawie.
	Mapa:	

Tabela nr 9. Stowarzyszenie Metropolia Poznań

Charakterystyka instytucji:	Forma prawna:	Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego o metropolitalnym charakterze (ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w zw. z ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach), dodatkowo pełniące funkcję Związku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020). Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego jest dobrowolnym zrzeszeniem gmin i powiatów powoływanym w celu wspierania idei samorządu terytorialnego oraz obrony wspólnych interesów, a także wykonywania zadań publicznych (w ramach Związku ZIT lub w charakterze organizacji pozarządowej).
	Zadania publiczne:	Ustawową funkcją stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego jest: (1) wspieranie idei samorządu terytorialnego, (2) reprezentacja i ochrona wspólnych interesów, (3) integracja polityczna, (4) koordynacja działalności i (5) wymiana wiedzy i doświadczeń. Stowarzyszenie wykonuje także zadania publiczne jako Związek Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz korzystając z prawnego statusu organizacji pozarządowej.

Charakterystyka instytucji:	Skład Członkowski (24):	Gminy (23): Buk, Czerwonak, Dopiewo, Kleszczewo, Komorniki, Kostrzyn, Kórnik, Luboń, Mosina, Murowana Goślina, Oborniki, Pobiedziska, Poznań, Puszczykowo, Rokietnica, Skoki, Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Szamotuły, Śrem, Tarnowo Podgórne. Powiaty: (1): poznański.
	Ustrój wewnętrzny:	Organami stowarzyszenia są: 1) Rada Metropolii; 2) Zarząd; 3) Komisja Rewizyjna.
Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Związek Powiatowo-Gminny „Sejmik Średzki” z siedzibą w Środzie Wielkopolskiej	Gminy (1): Środa Wielkopolska Powiaty (1): średzki.
	Związek Międzygminny Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej z siedzibą w Poznaniu	Gminy (9): Buk, Czerwonak, Kleszczewo, Kostrzyn, Murowana Goślina, Oborniki, Pobiedziska, Poznań, Swarzędz.
	Związek Międzygminny „Schronisko dla Zwierząt” z siedzibą w Kostrzynie	Gminy (11): Czerwonak, Kleszczewo, Komorniki, Kostrzyn, Kórnik, Mosina, Nekla, Pobiedziska, Puszczykowo, Suchy Las, Swarzędz.
	Związek Międzygminny „Puszcza Zielonka” z siedzibą w Murowanej Goślinie	Gminy (6): Czerwonak, Kiszkowo, Murowana Goślina, Pobiedziska, Skoki, Swarzędz.

Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Międzygminny Związek Komunikacji Podmiejskiej z siedzibą w Tarnowie Podgórnym	Gminy (3): Duszniki, Rokietnica, Tarnowo Podgórne.
	Związek Międzygminny „Centrum Zagospodarowania Odpadów – Selekt” z siedzibą w Czempiniu	Gminy (17): Brodnica, Czempień, Dolsk, Dopiewo, Granowo, Grodzisk Wielkopolski, Kamieniec, Kaźmierz, Komorniki, Kościan, Kościan, Puszczykowo, Opalenica, Rakoniewice, Stęszew, Wielichowo, Zbąszyń.
	Stowarzyszenie Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna	Gminy (14): Dopiewo, Kleszczewo, Kórnik, Luboń, Mosina, Murowana Goślina, Oborniki, Poznań, Puszczykowo, Skoki, Suchy Las, Swarzędz, Śrem, Podgórne Powiat: (1): poznański. Inne: biura podróży, hotele, hostele, restauracje, przedsiębiorstwa, instytucje kultury, szkoły wyższe.
	Port Lotniczy Poznań-Ławica Sp. z o.o.	Udziały w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób: - Poznań; - Samorząd Województwa Wielkopolskiego; - Przedsiębiorstwo Państwowe Porty Lotnicze z siedzibą w Warszawie.
	Aquanet S.A.	Akcje w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób: - 77,3808% akcji - Poznań; - 6,6458% - Mosina; - 3,6262% - Puszczykowo; - 2,2820% - Suchy Las; - 2,2766% - Luboń; - 2,5204% - Czerwonak; - 2,2465% - Kórnik; - 1,7748% - Murowana Goślina; - 1,1995% - Swarzędz; - 0,0211% - Brodnica; - 0,0263% - osoby fizyczne.
	Mapa:	

Tabela nr 10. Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

Charakterystyka instytucji:	Forma prawna:	<p>Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego o metropolitalnym charakterze (ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w zw. z ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach), dodatkowo pełniące funkcję Związku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020).</p> <p>Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego jest dobrowolnym zrzeszeniem gmin i powiatów powoływanym w celu wspierania idei samorządu terytorialnego oraz obrony wspólnych interesów, a także wykonywania zadań publicznych (w ramach Związku ZIT lub w charakterze organizacji pozarządowej).</p>
	Zadania publiczne:	<p>Ustawową funkcją stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego jest: (1) wspieranie idei samorządu terytorialnego, (2) reprezentacja i ochrona wspólnych interesów, (3) integracja polityczna, (4) koordynacja działalności i (5) wymiana wiedzy i doświadczeń.</p> <p>Stowarzyszenie wykonuje także zadania publiczne jako Związek Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz korzystając z prawnego statusu organizacji pozarządowej.</p>
	Skład Członkowski (15):	<p>Gminy (13): Kobylanka, Stare Czarnowo, Police, Dobra Szczecińska, Goleniów, Kołbaskowo, Gryfino, Szczecin, gmina i miasto Stargard, Nowe Warpno, Stepnica, Świnoujście.</p> <p>Powiaty (1): policki.</p> <p>Województwa (1): zachodniopomorskie.</p>
	Ustrój wewnętrzny:	<p>Organami stowarzyszenia są:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Walne Zebranie Członków; 2) Zarząd Stowarzyszenia; 3) Komisja Rewizyjna.
Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Związek Celowy Powiatów Województwa Zachodniopomorskiego z siedzibą w Szczecinku	<p>Powiaty (18): białogardzki, choszczeński, drawski, goleniowski, gryficki, gryfiński, kamieński, kołobrzeski, koszaliński, łobeski, myśliborski, policki, pyrzycki, sławieński, stargardzki, szczecinecki, świdwiński, wałecki.</p>

Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Komunalny Związek Celowy Gmin Pomorza Zachodniego „Pomerania” z siedzibą w Szczecinie	Gminy (9): Chociwel, Goleniów, Nowogard, Osina, Police, Resko, miasto i gmina Stargard Szczeciński, Trzcińsko Zdrój.
	Celowy Związek Gmin R-XXI z siedzibą w Nowogardzie	Gminy (27): Brzeżno, Chociwel, Dobra, Drawsko Pomorskie, Dziwnów, Golczewo, Gryfice, Kamień Pomorski, Karnice, Maszewo, Międzyzdroje, Nowogard, Osina, Ostrowice, Płoty, Przybiernów, Radowo Małe, Resko, Rewal, Stepnica, Świerzno, Świnoujście, Trzebiatów, Węgorzyno, Wierzchowo, Wolin, Złocieniec.
	Związek Gmin Dolnej Odry z siedzibą w Chojnie	Gminy (18): Banie, Bielice, Boleszkowice, Cedynia, Chojna, Dolice, Kozielice, Krzęcin, Lipiany, Marianowo, Moryń, Nowogródek Pomorski, Przelewice, Recz, Stare Czarnowo, gmina Stargard Szczeciński, Warnice, Widuchowa.
	Port Lotniczy Szczecin-Goleniów Sp. z o.o.	Udziały w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób: <ul style="list-style-type: none"> - Szczecin; - Goleniów; - Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego; - Przedsiębiorstwo Państwowe Porty Lotnicze z siedzibą w Warszawie.
	Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście S.A.	Akcje w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób: <ul style="list-style-type: none"> - 91,13% akcji – Skarb Państwa; - 0,55% - Szczecin; - 0,16% - Świnoujście; - 8,15% - osoby fizyczne.
	Mapa:	

Tabela nr 11. Stowarzyszenie Metropolia Bydgoszcz

Charakterystyka instytucji:	Forma prawna:	<p>Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego o metropolitalnym charakterze (ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w zw. z ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach), dodatkowo pełniące funkcję Związku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020).</p> <p>Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego jest dobrowolnym zrzeszeniem gmin i powiatów powoływanym w celu wspierania idei samorządu terytorialnego oraz obrony wspólnych interesów, a także wykonywania zadań publicznych (w charakterze organizacji pozarządowej). Stowarzyszenie nie jest Związkiem ZIT.</p>
	Zadania publiczne:	<p>Ustawową funkcją stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego jest: (1) wspieranie idei samorządu terytorialnego, (2) reprezentacja i ochrona wspólnych interesów, (3) integracja polityczna, (4) koordynacja działalności i (5) wymiana wiedzy i doświadczeń. Stowarzyszenie wykonuje także zadania publiczne korzystające z prawnego statusu organizacji pozarządowej. Stowarzyszenie nie jest Związkiem ZIT.</p>
	Skład Członkowski (21):	<p>Gminy (19): Białe Błota, Barcin, Bydgoszcz, Dąbrowa Chełmińska, Dobrcz, Kcynia, Koronowo, Łabiszyn, Mrocza, Nakło nad Notecią, Nowa Wieś Wielka, Osielsko, Pruszcz, Rojewo, Sadki, Sicienko, Solec Kujawski, Szubin, Żnin.</p> <p>Powiaty (2): bydgoski, nakielski.</p>
	Ustrój wewnętrzny:	<p>Organami stowarzyszenia są:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Rada Metropolii; 2) Zarząd Stowarzyszenia; 3) Komisja Rewizyjna.
Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Związek Powiatów Województwa Kujawsko-Pomorskiego z siedzibą w Żninie	<p>Powiaty (19): aleksandrowski, brodnicki, bydgoski, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, inowrocławski, lipnowski, mogileński, nakielski, radziejowski, rypiński, sępoleński, świecki, toruński, tucholski, wąbrzeski, włocławski, żniński.</p>
	Związek Gmin Kcynia, Nakło, Szubin z siedzibą w Nakle nad Notecią	<p>Gminy (3): Kcynia, Nakło, Szubin.</p>

Inne podmioty działające na obszarze metropolitalnym:	Porozumienie w sprawie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego z dnia 8 kwietnia 2014 r.	Gminy (23): Bydgoszcz, Toruń, Białe Błota, miasto i gmina Chełmża, Czernikowo, Dąbrowa Chełmińska, Dobrcz, Koronowo, Kowalewo Pomorskie, Lubicz, Łabiszyn, Łubianka, Łysomice, Nakło nad Notecią, Nowa Wieś Wielka, Obrowo, Osielsko, Sicienko, Solec Kujawski, Szubin, Wielka Nieszawka, Zławieś Wielka. Powiaty (2): bydgoski, toruński.
	Port Lotniczy Bydgoszcz SA	Akcje w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób: - 71,4161% akcji – Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego; - 22,9132% - Bydgoszcz; - 4,8673% - Przedsiębiorstwo Państwowe Porty Lotnicze z siedzibą w Warszawie; - 0,0355% - Toruń; - 0,0065% - Inowrocław; - 0,0004% - Sicienko; - 0,7615% - inne podmioty.
	Komunalne Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o.	Udziały w kapitale zakładowym spółki objęte zostały w następujący sposób: - 89,89% udziałów – Bydgoszcz; - 3,55% - Solec Kujawski; - 2,66% - Nakło nad Notecią; - 2,00% - Koronowo; - 1,90% - Szubin.
	Mapa:	

Źródło: Opracowanie własne.

BARIERY INSTYTUCJONALIZACJI OBSZARÓW METROPOLITALNYCH

Obowiązujące przepisy prawa, w szczególności ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym¹⁷, przewidują prawne formy współdziałania i integracji jednostek samorządu terytorialnego, w tym i tych położonych na obszarach metropolitalnych. Są nimi przede wszystkim: (1) stowarzyszenia samorządowe oraz (2) związki komunalne. Skala ich wykorzystania – ich liczba w skali ogólnokrajowej, wielkość, skład członkowski, powierzone zadania i przekazane środki, świadczą o zaawansowaniu procesów instytucjonalizacji obszarów metropolitalnych. Zapewne truizmem jest stwierdzenie, że stopień instytucjonalizacji wskazanych obszarów stanowi „ilustrację” metropolizacji pojmowanej jako zjawisko kształtowania się społeczności metropolitalnych i formułowania metropolii instytucjonalnych.

Na 10 zdiagnozowanych w „Koncepcji Przemysłowego Zagospodarowania Kraju 2030” obszarów metropolitalnych jedynie 2 obszary posiadają „dedykowaną”, szczególną i „względnie ostateczną” formę ustrojową. Prawodawca zdecydował się nadać takową Warszawie i Katowicom (które są rdzeniem Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii). Należałoby dodać, że obie ustawy (zarówno warszawska, jak i katowicka) dalekie są od ideału. Pozostałych 8 obszarów metropolitalnych jest z kolei przedmiotem różnych przekształceń i przeobrażeń, w tym funkcjonalnych i instytucjonalnych. Nie posiadają jednak „dedykowanej” formy organizacyjno-prawnej – takowa obowiązywała jedynie przez kilkanaście miesięcy, niestety bezskutecznie – a więc są zmuszone do korzystania z dobrodziejstwa ustaw samorządowych, czyli formy

stowarzyszenia lub związku komunalnego, ewentualnie porozumienia.

Na większości obszarów metropolitalnych występują jednocześnie obie formy organizacyjno-prawne – stowarzyszenia i związki komunalne. Instytucjonalnym wyrazem metropolizacji są jednak zasadniczo stowarzyszenia. Świadczą o tym m.in. ich:

- nazwy - niemalże każde takie stowarzyszenie posługuje się pojęciem „metropolii” lub „obszaru metropolitalnego”;
- statuty – a w szczególności określone w nich misje i cele;
- delimitacje – wielkość tych stowarzyszeń i skład członkowski mają metropolitalny charakter;
- wypowiedzi liderów.

Stowarzyszenia metropolitalne, zgodnie z intencją prawodawcy, pełnią – a przynajmniej powinny pełnić – wyłącznie funkcję polityczną. Jak bowiem stanowi art. 84 ust. 1 u.s.g.: „W celu wspierania idei samorządu terytorialnego oraz obrony wspólnych interesów, gminy mogą tworzyć stowarzyszenia, w tym również z powiatami i województwami”. Zaprogramowaną normatywnie rolę stowarzyszenia jest więc: (1) integracja jego członków, (2) polityczna koordynacja działań, w tym poprzez wymianę informacji i doświadczeń, (3) kreowanie dalszych form współdziałania, m.in. w zakresie związków i porozumień komunalnych, (4) ochrona wspólnych interesów, (5) reprezentowanie interesów zrzeszenia na zewnątrz – a więc działania „miękkie”. Wykładnia art. 84 u.s.g. skłania do wniosku, że stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego nie jest podmiotem powołanym do wykonywania zadań publicznych zrzeszonych w nim jednostek. Na takim stanowisku stoją także nie-

¹⁷ Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 506.

które składy orzekające w sądach administracyjnych, literalnie interpretujące wskazaną regulację i ograniczające zakres działania stowarzyszenia do spraw wymienionych w przepisie¹⁸.

Pojawia się jednak istotny problem związany z funkcjonalnością stowarzyszeń samorządowych. Wynika on z obowiązywania dwóch ustaw, które pośrednio odnoszą się do tej formy organizacyjno-prawnej. Obie weszły w życie wiele lat po ustawie o samorządzie gminnym, której treść nie została do nich w jakikolwiek sposób dostosowana.

Pierwszą z nich jest ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹⁹. Definiuje ona pojęcie „organizacji pozarządowej” i „organizacji pożytku publicznego”, a ponadto określa zasady, formy i tryby współdziałania tych organizacji z organami administracji publicznej. Zgodnie z art. 3 ust. 2 ustawy: „Organizacjami pozarządowymi są: 1) niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytucjami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi, 2) niedziałające w celu osiągnięcia zysku - osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4”. Zasadnicza wątpliwość dotyczy tego, czy stowarzyszenia samorządowe są organizacjami pozarządowymi w rozumieniu usta-

wy i czy mogą na zasadach i warunkach w niej określonych współdziałać z organami administracji publicznej, w tym poprzez realizację zleconych zadań publicznych. Wydaje się, że kluczową kwestią jest to, czy stowarzyszenia samorządowe dają się zakwalifikować jako jednostki sektora finansów publicznych, o których mowa w art. 9 ustawy o finansach publicznych²⁰. Wykładnia art. 9 u.f.p. nie daje jednak jednoznacznej odpowiedzi na tak postawione pytanie, gdyż prawodawca wskazuje w nim wyłącznie, że sektor finansów publicznych tworzą m.in.: „jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki” (a więc co do związków komunalnych nie ma żadnych wątpliwości) oraz „inne państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytucji badawczych, banków i spółek prawa handlowego”. Nie ulega wątpliwości, że stowarzyszenia samorządowe są „samorządowymi osobami prawnymi utworzonymi na podstawie odrębnych ustaw”, ale trudno się zgodzić, by były one tworzone „w celu wykonywania zadań publicznych” (*vide* art. 84 u.s.g.). Oznaczałoby to, że stowarzyszenia samorządowe nie są jednostkami sektora finansów publicznych, a więc mogą być kwalifikowane jako organizacje pozarządowe i korzystać z dobrodziejstwa ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W praktyce takie interpretacje przepisów pojawiają się dość często.

Drugą z nich jest ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie po-

¹⁸ Zob.: wyrok WSA w Rzeszowie z 25 stycznia 2006 r., II SA/Rz 524/2005, LexisNexis nr 2141461; wyrok WSA w Rzeszowie z 27 listopada 2007 r., II SA/Rz 536/07, CBOSA; wyrok WSA w Rzeszowie z 5 czerwca 2008 r., II SA/Rz 266/2008, LexisNexis nr 2217729.

¹⁹ Tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 450., zwana dalej: „u.d.p.p.”.

²⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 1431., zwana dalej: „u.f.p.”.

lityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020²¹. Ustawa określa zasady realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020, podmioty uczestniczące w realizacji tych programów i polityki oraz tryb współpracy między nimi. Jednym z instrumentów finansowych jest tzw. „ZIT” (zintegrowana inwestycja terytorialna). ZIT to instrument rozwoju terytorialnego, realizowany przez wyodrębnione działania lub poddziałania w ramach co najmniej dwóch osi priorytetowych regionalnego programu operacyjnego finansowanych z dwóch funduszy strukturalnych. Zgodnie z art. 30 ust. 4 u.z.r.p.: „ZIT są zarządzane przez związek ZIT utworzony w formach współpracy jednostek samorządu terytorialnego, o których mowa w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 994 i 1000), albo przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie umowy lub porozumienia o współpracy w celu wspólnej realizacji ZIT zawartych pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego położonymi na obszarze realizacji ZIT, na zasadach określonych w umowie albo porozumieniu”. Wykładnia ustawy dowodzi, że związkami ZIT mogą być: (1) związki komunalne, (2) stowarzyszenia samorządowe, (3) spółki komunalne i (4) porozumienia. Z kolei praktyka pokazuje, że są one z reguły stowarzyszeniami. Tym samym należy przyjąć, że art. 30 u.z.r.p. stanowi *lex specialis* wobec art. 84 ust. 1 u.s.g., na mocy którego dochodzi o poszerzenia katalogu celów osiągniętych przez stowarzyszenia samorządowe – o zadania publiczne finansowane w ramach regionalnych programów operacyjnych.

Na marginesie warto dodać, że art. 30 u.z.r.p. powinien jednocześnie powodować reinterpretację art. 3 ust. 2 u.d.p.p. w zw. z art. 9 u.f.p. Skoro ustawa *expressis verbis* przewiduje możliwość wykonywania zadań publicznych przez stowarzyszenia samorządowe, to znaczy, że stowarzyszenia „stają się” jednostkami sektora finansów publicznych (są bowiem, w świetle art. 9 pkt 14 u.f.p., „samorządowymi osobami prawnymi utworzonymi na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, banków i spółek prawa handlowego”), a tym samym „przestają być” organizacjami pozarządowymi (gdyż te, w związku z art. 3 ust. 2 u.d.p.p., nie mogą być „jednostkami sektora finansów publicznych”).

Poza stowarzyszeniami samorządowymi – pełniącymi głównie funkcje polityczne, będącymi „forpocztą” instytucjonalizujących się metropolii, na obszarach metropolitalnych działają także związki komunalne (przede wszystkim związki międzygminne)²². Związki te, w przeciwieństwie do stowarzyszeń samorządowych, są powoływane w celu wykonywania zadań publicznych, zaś inne funkcje (w tym polityczne) są wyłącznie tego pochodną. Jak bowiem stanowi art. 65 ust. 1 u.s.g.: „W celu wspólnego wykonywania zadań publicznych gminy mogą tworzyć związki międzygminne”. Wspólne wykonywanie przez zrzeszone jednostki samorządu terytorialnego zadań jest cechą konstytutywną związków komunalnych. Jest to silnie podkreślane w orzecznictwie sądowym. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie stwierdził, iż: „Cechą charakterystyczną związku międzygminnego jest jego celowość. Związek międzygminny jest za-

²¹ Tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 1431 ze zm., zwana dalej: „u.z.r.p.”.

²² Dostęp: <https://archiwumbip.mswia.gov.pl/bip/zwiazki-miedzygminne-zw/23826,Zwiazki-miedzygminne-zwiazki-powiatow-oraz-zwiazki-powiatowo-gminne.html>, (dostęp: 20. 03.2019).

tem podmiotem powoływanym dla realizacji określonego w ustawie celu. W art. 64 ust. 1 przewidziano ogólnie, że chodzi o wspólne wykonywanie zadań publicznych. Sformułowanie to wymaga doprecyzowania, w istocie bowiem, biorąc pod uwagę charakter prawny związku a więc to, że ma on osobowość cywilnoprawną i publicznoprawną, chodzi o uzgodnione przez gminy przekazanie (powierzenie) zadań gmin, które związek będzie realizował w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność. Związkowi mogą być przekazane wszelkie zadania publiczne gmin, zarówno te, których realizacja następuje w formach administracyjnoprawnych, jak i te, które mogą być realizowane w formach cywilnoprawnych²³.

Pomimo tego, że związki komunalne są podstawową formą wspólnego wykonywania zadań publicznych przez jednostki samorządu lokalnego, ich prawnej regulacji – w zakresie konstrukcji i funkcjonowania – towarzyszy wiele wątpliwości interpretacyjnych, wywołujących istotne rozbieżności w stanowiskach jurysprudencji i judykatury. Ograniczają one możliwości wykorzystywania związków komunalnych w procesach instytucjonalizacji obszarów metropolitalnych. Nie wdając się szczegółowo we wszystkie kwestie – wykraczałoby to poza ramy tematyczne niniejszego opracowania, kontrowersje dotyczą m.in. powierzania związkom komunalnym gminnych zadań i kompetencji, w tym do stanowienia prawa miejscowego przez zgromadzenie związku i wydawania decyzji administracyjnych przez jego zarząd. Te „funkcjonalne” ograniczenia są wręcz kluczowe dla instytucjonalnego rozwoju metropolii, a od lat prawodawca nicze-

go z nimi nie zrobił. Co słusznie podkreślają M. Kiełbus oraz A. Kudra: „Formy współdziałania jednostek samorządu terytorialnego nie były bowiem dotychczas szczególnym przedmiotem zainteresowania ze strony ustawodawcy”²⁴.

ZAKOŃCZENIE

Procesy instytucjonalizacji obszarów metropolitalnych postępują dwutorowo. Z jednej strony instytucjonalnym wyrazem metropolizacji funkcji politycznych są stowarzyszenia, które identyfikują się z za sprawą nazwy, statutu, strategii rozwoju i marketingu z obszarami metropolitalnymi i metropoliami – można je określić mianem metropolii *in statu nascendi* (metropoliami „w załączku”). Stowarzyszenia metropolitalne są jednak podmiotami zbyt słabymi organizacyjnie, finansowo i funkcjonalnie, by stać się trwałym elementem systemu samorządu terytorialnego, czy szerzej – systemu administracji publicznej. W szczególności nie posiadają jakichkolwiek kompetencji władczych. Z drugiej strony instytucjonalnym wyrazem metropolizacji funkcji administracyjnych, zwłaszcza w zakresie administracji świadczącej i gospodarki komunalnej, są związki komunalne. Związki te pełnią funkcje typowo administracyjne, świadczą usługi publiczne, zaspokajają potrzeby mieszkańców w dziedzinie transportu zbiorowego, gospodarki wodociągowo-kanalizacyjnej oraz gospodarki odpadami. Są one organizacjami „pragmatycznymi”, wykonującymi – na różnych obszarach i w różnych konfiguracjach – zadania publiczne.

Należałoby postawić tezę, że kolejnym kluczowym dla instytucjonalizacji obszarów metropolii-

²³ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 22 września 2009 r., III SA/Kr 1077/08, LEX nr 554326.

²⁴ M. Kiełbus, A. Kudra, *Propozycje zmian przepisów dotyczących funkcjonowania związków międzygminnych*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 2015, z. 3, s. 260.

talnych etapem powinna być konsolidacja struktur. Metropolia docelowo powinna:

- pełnić zarówno funkcje polityczne i administracyjne;
- mieć ustawowo (przynajmniej w minimalnym zakresie) określone zadania, w tym możliwość kształtowania i prowadzenia polityki rozwoju, ramowego planowania przestrzennego oraz organizacji transportu zbiorowego;
- móc stanowić akty prawa miejscowego;
- móc rozstrzygać indywidualne sprawy mieszkańców, w tym w drodze decyzji administracyjnych;
- mieć ustawowo określony katalog dochodów.

Wydaje się jednak, że przedstawiony stan rzeczy nie powstanie w wyniku oddolnych i samorządnych procesów i zjawisk – że integracja i współdziałanie jednostek samorządu terytorial-

nego na obszarach metropolitalnych jest pod wieloma względami pozytywna, ale ma swoje prawne i polityczne granice. Potrzebna jest interwencja prawodawcy i stworzenie „dedykowanej” formy organizacyjno-prawnej – czy to nowej (metropolitalnej) jednostki samorządu lokalnego, czy (metropolitalnego) związku komunalnego. Być może proces instytucjonalizacji obszarów metropolitalnych prowadzi przez obie formy ustrojowe, a po utworzeniu obligatoryjnych związków gminy z obszarów metropolitalnych - ukonstytuowaniu się tych instytucji, wypracowaniu modelu funkcjonowania w systemie samorządu terytorialnego, upodmiotowieniu społeczności metropolitalnych, powinny powstać odrębne, metropolitalne jednostki samorządu terytorialnego – zastępujące na obszarach metropolitalnych powiaty.

BIBLIOGRAFIA

Dunaj B. (red.), *Popularny słownik języka polskiego*, Warszawa 2000

Gajewski R., *Definicja pojęcia „obszar metropolitalny” w nauce i prawie* [w:] J. Szlachetko, R. Gajewski (red.), *Instytucjonalne formy współdziałania jednostek samorządu terytorialnego na obszarach metropolitalnych*, Gdańsk 2016

Kurnal J., *Zarys teorii organizacji i zarządzania*, Warszawa 1970

Lier K., *Region metropolitalny Warszawy – próba delimitacji*, Biuletyn KPZK PAN 1965

Ładysz I., *Konkurencyjność obszarów metropolitalnych w Polsce*, Wrocław 2009

Nowak M.J., *Polityka przestrzenna w polskich obszarach metropolitalnych*, Warszawa 2010

Smętkowski M., Jałowiecki B., Gorzelak G., *Obszary metropolitalne w Polsce – diagnoza i rekomendacje*, Studia Regionalne i Lokalne 2009, nr 35

Śleszyński P., *Naukowe podstawy i praktyczne problemy klasyfikacji i delimitacji obszarów metropolitalnych* [w:] J. Szlachetko, R. Gajewski (red.), *Instytucjonalne formy współdziałania jednostek samorządu terytorialnego na obszarach metropolitalnych*, Gdańsk 2016

Śleszyński P., *Problemy delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych w Polsce*, Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna 2015, nr 29

Śleszyński P., *Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych stolic województw*, Przegląd Geograficzny 2013, nr 2

Zieleniewski J., *Organizacja i zarządzanie*, Warszawa 1969